

4. Hancke B. Intelligent Research Design. A guide for beginning researchers in the social sciences / B. Hancke. – Oxford University Press, 2009. – 250 p.

5. Tudor I. Learner-centredness as Language Education / I. Tudor. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1996. – 280 p.

КЕНДЗЬОР П.І.

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасні масові міграційні процеси, явища тісної міжнародної співпраці в науці, економіці, політиці, мистецтві, релігії та інших сферах формулюють для освіти важливе суспільне замовлення – підготовку громадян, здатних мирно співіснувати, поважати право кожного на вибір та збереження своєї ідентичності, толерантне сприйняття соціальних відмінностей, знаходження порозуміння.

Історія свідчить про можливість гармонійного розвитку будь-якої спільноти лише за умови толерантного співіснування та взаємодії її членів. Історична освіта в сучасних умовах виконує важливу роль у підготовці молодих громадян до життя в багатокультурному суспільстві, сприяючи його інтеграції та консолідації. Головне завдання історичної освіти, на нашу думку, – спонукати молоду людину до мислення, критичного аналізу історичних джерел, активного залучення до обговорення подій минулого та сучасності. Натомість у наших класах та аудиторіях все ще домінує репродуктивне засвоєння знань.

Історія є, безперечно, важливим засобом збереження національної ідентичності, формування почуття патріотизму. Український етнос як корінний, найчисленніший та державотворчий за своїм характером має переконливі аргументи на те, щоб посісти провідне місце в історії України. Але ми є свідомими того, що в Україні проживають також болгари, вірмени, євреї, поляки, татари, румуни, угорці та представники багатьох інших національних спільнот. Природно, що в них існує потреба в збереженні своєї рідної мови, традицій, культури. Існує потреба й у визначенні своєї історичної ідентичності, яка б гармоніювала із загальнонаціональним історичним процесом.

Водночас досить часто факти міжетнічного, міжрегіонального або міжконфесійного протистояння в минулому чи теперішньому використовуються окремими політичними силами для зростання протистояння та дестабілізації українського суспільства. Це є небезпечним явищем, особливо в умовах незрілості громадянського суспільства в Україні. Тому полікультурне виховання молоді засобами історії, формування толерантного ставлення особистості до різноманітності є надзвичайно актуальним у нашій країні.

Аналіз праць дослідників Ю. Безух, Я. Гулецької, О. Ковальчук, Л. Костикової, Т. Лесіної, Г. Марченко, О. Мілютіної, Ю. Тищенко, С. Пілішек переконливо свідчить про те, що дослідження філософсько-культурологічного аспекту полікультурної освіти на сьогодні є достатньо глибоким та об'єктивним. У сучасних умовах виникає необхідність урахування нових соціокультурних чинників та суспільних потреб у сфері виховання молоді.

Мета статті – окреслити зміст і концептуальні засади полікультурного виховання особистості засобами історичної освіти.

Важливість застосування інтеркультурного підходу в історичній освіті є актуальним соціально-педагогічним завданням, оскільки будь-яка громада є багатокультурною, передбачає: навчання способів подолання виявів ксенофобії,

расизму, насильства, дискримінації; співпрацю та поділ соціальної відповідальності між різними культурними громадами; виховання поваги до прав людини; розвиток громадянської відповідальності особистості; виховання почуття емпатії, що поглиблюється розмаїттям і міжкультурним діалогом.

Термін “міжкультурний” наголошує, що в житті разом культурні домінанти є важливими аспектами ідентичності різних індивідумів, спільнот, тому треба брати їх до уваги, вони є не статичними, а багатограними і мінливими, взаємодіють у суспільному житті. У багатокультурному контексті в процесі взаємодії всі культури змінюються та збагачуються. Культурні ідентичності не встановлені назавжди, а розвиваються. Саме тому визнання цінності різноманітності та забезпечення кожному можливості конструювати власну ідентичність і вибирати засоби цієї ідентичності покладено в основу конструктивного міжкультурного діалогу.

Існує два виміри будь-якого міжкультурного діалогу. По-перше, міжкультурна перспектива вимагає розуміння, що світ є багатограний, складний і динамічний, а взаємодія є невід’ємною частиною життя й культури. По-друге, це вимагає взаємоповаги та рівноправності у відносинах представників різних етнічних спільнот, а не відносин, побудованих на запереченні чи домінуванні.

Водночас поняття ідентичності передбачає не гомогенність, а гетерогенність соціуму, його різноманітність, багатомірність. Відповідно, важливим завданням історії є навчання молоді дотримуватися моральних норм та вміти застосовувати їх у будь-якій проблемній ситуації. Відтак, полікультурне виховання засобами історії покликане допомогти молодим людям у формуванні власної ідентичності через розуміння історії в різних площинах і з різних перспектив: особистої, місцевої, національної та світової.

Аналіз сучасного суспільного розвитку в умовах полікультурного українського суспільства порушує перед сучасною педагогічною наукою ряд запитань, а саме:

1. Чи ми, як індивіди і як нація, поважаємо відмінності один одного?
2. Чи ми цінуємо належним чином власну ідентичність та ідентичність інших людей?
3. Чи маємо ми розуміння, що означає бути громадянином України?
4. Чи належним чином освіта готує молодь до життя в багатокультурному й багатоконфесійному суспільстві?
5. Чи питання прав людини як фундаментальної демократичної цінності є складовою сучасних навчальних програм та практики викладання?

Освітня та виховна практика багатокультурних країн Європи є важливим джерелом для розвитку вітчизняної стратегії полікультурного виховання підлітків. Зокрема, Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін “Нова Доба” упродовж останніх десяти років активно співпрацює з Радою Європи, Асоціацією викладачів історії країн Європи “EUROCLIO”, Асоціацією молодих істориків “EUSTORY”. Таке партнерство дає можливість українським педагогам глибше ознайомитися із сучасними європейськими підходами до розвитку історичної освіти. Європейські підходи до навчання історії спрямовані на вироблення в молоді уявлення про багатоманітність інтерпретацій подій історії та сучасності, формування компетентності критичного аналізу явищ, толерантного ставлення до культури й історичного досвіду інших народів.

Полікультурну освіту визнано основоположним принципом, який навчає взаємного визнання культур, цінностей, взаємодії та покладено в основу виховної діяльності різних країн Європи. Європейські дослідники розглядають такі аспекти полікультурної освіти [5, с. 16–17].

Міжкультурна освіта в контексті міграції (інтеграція мігрантів і автохтонного населення, природа соціальних зв'язків, багатокультурність європейських суспільств, різні, багатовимірні цінності, численні належності; потреба в мережі для спілкування, участі, забезпечення соціальної справедливості). Міжкультурність стосується не лише іммігрантів, а всієї громади, школи, це вимір, що проходить через усе суспільне життя.

Визнання культурних, національних, мовних та етнічних меншин є найважливішим чинником суспільного розвитку. Це передбачає в суспільному житті та освіті визнання прав та цінностей культурної спадщини, уникаючи егоцентричних поглядів; інших культурних громад як активних учасників, які творять багатокультурну суспільну реальність, відповідають за власний розвиток і загальний культурний розвиток багатокультурного суспільства, до якого вони належать.

Знання прав людини, засновані на принципах, що сформульовані в Хартії ООН, Загальній декларації прав людини, міжнародних конвенціях з прав людини – це основоположний елемент інтеркультурного підходу (приділення належної уваги економічним, соціальним, культурним, громадянським, політичним правам, особистим та колективним правам; наголошення на поняттях рівності, миру, гідності, демократії; боротьба проти расизму, расистської дискримінації, ксенофобії та всіх форм нетолерантності й насильства, захист меншин, захист прав мігрантів, осіб з особливими потребами, прав дитини) [5, с. 18].

У контексті теорії полікультурного виховання громадянин – це особа у відносинах з іншими, що передбачає спільне громадянство, спільні цінності, взаєморозуміння, співпрацю та прийняття рішення на основі обговорення. Наголос робиться на навчанні, сприянні міждисциплінарним підходам у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін, які розглядають етичні, політичні, суспільні, культурні, філософські та релігійні питання.

Активна громадянська позиція, толерантність, повага до прав і гідності людини, патріотизм та інші важливі якості безпосередньо пов'язані саме з небайдужістю людини до довкілля, з її зацікавленням і позитивним ставленням до різноманітності в різних її проявах. Тому ці цінні якості треба виховувати в молодого покоління, запобігаючи конфліктам та іншим негативним ситуаціям. Це вимагає розвитку міжкультурної компетентності в учнів різного соціального, культурного й релігійного походження. Ця загальна компетентність передбачає, у свою чергу, інші специфічні компетентності: чутливість до різних культурних і релігійних джерел людської різноманітності; уміння спілкуватися з іншими та вступати в діалог; навички конструктивного співіснування (робота в команді, кооперативне навчання, емпатичне спілкування, мирне розв'язання конфліктів, розвиток впевненості тощо); уміння досліджувати різні культурні практики, розглядати суперечливі питання; критичне мислення та особиста рефлексія.

Полікультурне виховання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі має здійснюватися в різних контекстах, особливо на рівні початкової та середньої освіти; інтегруватися в різні види діяльності при викладанні навчальних дисциплін (мови та літератури, історії, суспільствознавства, громадянської освіти, етики то-

що), а також за допомогою міждисциплінарних тем (наприклад, місцевих проблем, розв'язання конфліктів); реалізуватися в процесі організації проектної діяльності; стимулювати зміни на рівні освітньої політики та навчально-методичного забезпечення навчальних курсів соціогуманітарного циклу, впроваджуючи елементи полікультурного виховання як ефективного інструменту педагогічної діяльності.

Таким чином, беручи за основу положення, що полікультурне виховання є контекстом, у рамках якого учні набувають навичок соціально прийнятної поведінки з метою подальшої самореалізації на засадах громадянської відповідальності та соціального партнерства в соціальній комунікації на різних рівнях, воно має реалізуватися на всіх рівнях навчально-виховного процесу, а саме: навчальні курси; інтеграція елементів полікультурного змісту в існуючі предмети; наявність демократичного шкільного клімату; відповідно організована позакласна робота; участь вихованців у діяльності місцевих етнічних спільнот та культурних товариств тощо.

Відповідно, доцільно виділити такі рівні в структурі системи полікультурного виховання в загальноосвітньому навчальному закладі:

- поглиблення знань у межах навчального процесу (інтеграція полікультурного змісту та підходів у курси предметів соціогуманітарного циклу, варіантна та інваріантна частина навчального плану. Форми організації роботи – спецкурси, факультативи, уроки;

- формування загальнонавчальних і спеціальних полікультурних умінь у рамках позакласної та позаурочної компонентів освіти. Форми: гуртки, спецкурси, індивідуальні та групові навчально-дослідницькі заняття;

- формування полікультурної компетентності засобами дослідницької й проектної роботи учнів. Форми: гуртки, студії, клуби за інтересами, етнокультурні табори, музеї, експедиції тощо.

Моделюючи навчальну діяльність учнів у контексті інтеркультурного підходу, треба враховувати її особливості, що конкретизуються в таких завданнях полікультурного виховання: відповідність виховної роботи з учнівською молоддю сучасним соціокультурним умовам українського суспільства; створення умов для соціальної творчості учнів через різноманітні форми діяльності; формування позитивного ставлення до різноманітності в місцевій громаді та активної життєвої позиції особистості.

Виходячи із зазначеного вище, важливим завданням полікультурного виховання є розвиток в учнів таких громадянських якостей, як толерантність (розуміння того, що в житті існують різноманітність у різних проявах та поваги до вибору інших людей) і громадянськість (уміння відстоювати власну позицію, здатність до розмірковувань та поміркованість у публічному вираженні ідентичності, взаємоповаги в спілкуванні з іншими).

Необхідність розвитку в учнів толерантності як громадянської цінності зумовлена, насамперед, багатонаціональним характером українського суспільства, необхідністю вибудовувати відносини представників різних національностей, об'єднаних територією та умовами співіснування в минулому. Це передбачає створення педагогічних умов для виховання культури міжнаціональних відносин, вивчення історії та культури етнічних спільнот України, організацію освітньо-виховних заходів, що сприяють об'єднанню представників різних національностей України; утвердженню рівних прав та обов'язків їх членів перед державою; реалізацію права кожного етносу на розвиток мови, культури, освіти;

утвердження взаєморозуміння; сприяння мирному розв'язанню міжетнічних суперечностей та міжнаціональних конфліктів.

Істотними ознаками толерантності, з одного боку, є гарантоване збереження відмінностей, а з іншого – пошук і використання подібності, схожості в ході продуктивного діалогу, співпраці членів соціуму. Толерантність як установка являє собою готовність особистості до співпраці при встановленні оптимального балансу різних ідентичностей. У цьому контексті А. Смірнов наголошує: “смысл толерантности полягає не в утвердженні універсальних принципів, а в забезпеченні мирного співіснування різних груп, кожна з яких має власну ідентичність” [6, с. 105].

У цьому контексті можна зазначити, що толерантність – це не пасивне прийняття, а активний процес зіткнення з незрозумілим і чужим та бажання зрозуміти незрозуміле.

Відтак, суспільні й освітні потреби стимулюють використання в процесі викладання історії та суспільних дисциплін нових підходів, які відображено в програмах історії різних європейських країн. Зокрема, інтеркультурний підхід реалізується у процесі роботи із суперечливими питаннями історії, допомагаючи учням бачити, як ті самі історичні факти по-різному використовуються з різною метою для обґрунтування різних інтерпретацій подій і явищ, що розгляд історичної події можливий під різними кутами зору. Але для його реалізації у вітчизняній практиці, не вистачає досвіду й засобів. Отже, для того, щоб учні навчилися критично ставитись до історичних фактів і свідчень, набули навичок пізнання та інтерпретації історії, необхідно, насамперед, підготувати вчителів, забезпечивши їх усім необхідним для використання інноваційних ідей полікультурного виховання на уроці.

Важливим виховним завданням історичної освіти є створення можливості для представників різних національних спільнот “зустріти себе” в історії України, побачити минуле свого народу в цілісній історії країни, у якій ми разом живемо. Адже історія покликана забезпечувати можливості для молоді досліджувати шляхи, яким чином минуле допомагало формувати різні ідентичності, спільні культури, цінності й формувати толерантне ставлення особистості до багатокультурності та різноманітності. Це дає можливість представникам різних етносів, релігійних вірувань ідентифікувати себе з українською політичною нацією, сприяє розвитку громадянського суспільства в Україні.

У контексті вищезазначеного важливим, на нашу думку, є дотримання вироблених європейською історичною наукою та дидактикою наукових підходів до викладання історії в умовах багатокультурного суспільства. Це – взаємовключеність (урахування відмінностей між етнічними, релігійними, лінгвістичними ідентичностями); історія як селективна реконструкція минулого через інтерпретацію подій; достовірна історична реконструкція, яка базується на використанні різноманітних джерел; багатоперспективність (дослідження різних інтерпретацій та альтернатив історичного розвитку); розгляд суперечливих і вразливих питань історичного минулого; збалансоване представлення минулого (політика, культура, соціальне, повсякденне життя) тощо.

Відповідно до цих підходів викладання історії базується на загальних засадах критичного використання емпіричних свідчень, історичної перспективи інтерпретації, врахування знань, менталітету та цінностей, що відповідає сучасним суспільним запитам багатокультурного суспільства. Опір маніпуляціям, фокус на розвиток допитливості, духу дослідження, незалежного критичного

мислення, виховання незалежної, творчої особистості є метою історичної освіти в європейських країнах. Основним критерієм добору змісту та методики історичної освіти є гуманістичні загальнолюдські цінності (толерантність, повага до прав людини, взаєморозуміння, солідарність, свобода, громадянська відповідальність), що сприяє подоланню таких негативних проявів, як стереотипи, упередження, ксенофобія, расизм, насильство, ненависть.

Отже, інноваційні підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства сприяють, насамперед, розвитку історичного розуміння (що учні повинні не тільки знати, а й уміти для ефективного застосування знань на практиці); відходу від однобічного традиційного тлумачення історичних фактів; використання у процесі історичного дослідження різних джерел за змістом і видами з метою розгляду минулого з позицій багатокультурності та багатоперспективності.

Навчання історії має спиратися на безпосередній досвід учнів, на знання, отримані із життя суспільства. “Якщо її брати просто як історію, – зазначав Дж. Дьюї, – то тоді вона відкидається в далеке минуле, стає мертвою й нерухомою. Лише тоді вона набуває певного значення, коли її розглядають як спосіб соціального життя людини” [2, с. 50]. У цьому плані існує ціла низка різноманітних методичних засобів активного залучення учнівської молоді до дослідження полікультурної історії.

Необхідною передумовою цілеспрямованої навчальної діяльності, її організованості та результативності є інтерес вихованців до навколишнього світу, конкретного виду діяльності. За наявності стійкого інтересу значно полегшується процес розвитку когнітивних функцій і життєво важливих умінь. Отже, навчальні програми курсів історії та навчально-виховний процес загалом мають бути спрямовані на розвиток стійкого пізнавального інтересу особистості. Вирішенню цього завдання допоможуть чітке планування діяльності, використання різних форм, методи і прийоми. Поведінка, орієнтована на досягнення бажаного результату, передбачає наявність у кожної людини мотивів досягнення успіху. Пізнавальний інтерес учнів формується і стає стійким тільки за умови ситуації успіху навчальної діяльності, позитивної оцінки її результатів.

У цьому контексті, як зазначає І. Осипова, основним завданням є підвищення у структурі мотивації внутрішньої мотивації учіння: особистий розвиток у процесі навчання, пізнання нового, невідомого, розуміння необхідності навчання для подальшого життя. Зовнішніми є мотиви навчання для лідерства, престижу, матеріальної винагороди та уникнення невдачі [4, с. 35].

Отже, важливим у навчальній діяльності вихованців є не лише розуміння, а й внутрішнє сприйняття навчальної діяльності. Спрямованість навчальної мотивації учня і його статус у класі взаємопов'язані. Доброзичлива атмосфера на уроці забезпечує розвиток полікультурної компетентності вихованців. З метою підтримки мотивації успіху вчитель має бути особисто мотивованим до своєї діяльності та об'єктивно ставитися до успіхів і невдач школярів. Чинники, що впливають на формування позитивної та стійкої мотивації до навчальної діяльності учнів: зміст навчального матеріалу; організація навчальної діяльності; стиль педагогічної діяльності вчителя; колективні, групові форми навчальної діяльності; оцінка навчальної діяльності учнів у безособовій формі та порівняльній динаміці.

Найважливішими результатами навчання та полікультурного виховання молоді є формування вміння приймати свідомі рішення, здійснювати вільний усвідомлений вибір; навички розуміння норм і правил поведінки в суспільстві

та поваги до них, знання законів, основних прав людини, особистої відповідальності й громадянського обов'язку, взаєморозуміння та взаємоповаги.

Відповідно, сучасний процес навчання історії повинен бути спрямований на вироблення в учнів уявлення про багатоманітність інтерпретацій подій історії та сучасності; формування компетентності критичного аналізу явищ, фактів, альтернатив суспільного розвитку й різноманітних джерел інформації; формування ціннісних орієнтацій на основі особистісного осмислення соціального, духовного, морального досвіду минулого та сучасного, поваги фундаментальних прав людини, толерантного ставлення до культури й історичного досвіду інших народів.

Отже, полікультурне виховання засобами історичної освіти передбачає символічне трактування соціальних відносин минулого, дає розуміння цих соціальних відносин, їхніх причин, наслідків, впливу на сучасне й майбутнє. Відтак, у процесі історичної освіти молодих громадян України доцільно дотримуватися вироблених європейською історичною наукою та дидактикою наукових підходів до викладання історії. Це розгляд минулого з позицій багатокультурності та багатоперспективності (історія очима різних соціальних, етнічних, політичних, релігійних груп), аналіз історичних подій під кутом зору різних етнічних, релігійних груп населення, збалансування обсягу знань, історичних умінь, системи цінностей, уміння аналізу й оцінювання; показ альтернативності, багатоваріантності шляхів історичного розвитку; залучення в процес вивчення історії різноманітних аспектів (політичних, соціальних, культурних, економічних, повсякденна історія); олюднення історії (людина як мета історичного пізнання, а не засіб; розвиток здатності в учнів сприймати відмінні від власних політичні погляди, особливості інших культур, різні погляди на одну історичну подію). Зокрема, багатоперспективний підхід реалізується в процесі роботи із суперечливими питаннями історії, допомагаючи молодим людям бачити, як ті самі історичні факти використовуються з різною метою, для обґрунтування досить часто відмінних інтерпретацій подій і явищ.

Водночас термін “міжкультурний” наголошує, що в житті разом культурні домінанти є важливими аспектами ідентичності різних спільнот, тому треба брати до уваги, що вони є не статичними, а багатограними й мінливими, взаємодіють у суспільному житті та збагачують його. Процес викладання історії має базуватися на загальних засадах критичного аналізу історичних джерел, історичної перспективи інтерпретації, відповідності сучасним суспільним запитам багатокультурного суспільства. Опір маніпуляціям різного виду, фокус на розвитку критичного мислення повинен супроводжувати не лише процес історичної освіти в школі, а й наше життя загалом.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження полікультурного виховання в загальноосвітньому закладі засобами історії та суспільних дисциплін для виховання толерантного громадянина передбачає здійснення таких першочергових завдань: аналіз програм і навчально-методичних матеріалів з історії на рівні змісту й методики навчання щодо відповідності потребам багатокультурного суспільства; визначення критеріїв, потреб навчальних програм та процесу інтеграції проблематики багатокультурності й поліконфесійності; посилення змістових ліній програм, розроблення рекомендацій авторам підручників, розробникам програм враховувати ці питання, які сприяють розумінню України як багатокультурного та багатоконфесійного суспільства; укладення програм, рекомендацій з урахуванням аспектів полікультурності та поліконфесійності; розроблення моделі інтеграції полікультурного підходу в практику вивчення історії на прикладі

окремих фрагментів програми; підготувати навчальні матеріали із застосуванням полікультурності відповідно до нової програми.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах істотно змінюються цілі й зміст навчання історії та їх відображення в навчальних програмах та навчально-методичному забезпеченні. Відбувається пошук рішень, які відповідають новим суспільним реаліям. Виховання в учнів позитивних установок і навичок комунікації та взаємодії в багатонаціональному й поліконфесійному українському суспільстві – одне із завдань історичної освіти, яке є особливо актуальним у сучасних умовах.

Література

1. Божович Л.И. Проблемы развития мотивационной сферы ребенка // Избр. психол. труды: проблемы формирования личности / Л.И. Божович ; [под ред. Д.И. Фельдштейна] ; Международная педагогическая академия. – М., 1995. – С. 20–55.
2. Д'юї Дж. Досвід й освіта / Дж. Д'юї ; [пер. з англ. М. Василенко]. – Л. : Кальварія, 2003. – 84 с.
3. Історія для громадянина : метод. посіб. для вчителів середніх загальноосвіт. навч. закл. / [В. Горбатенко, П. Вербицька, А. Ковтонюк, Л. Середяк, Г. Фрейман]. – Л. : Українські технології, 2003. – 136 с.
4. Осипова И. Формирование учебной мотивации школьников / И. Осипова // Воспитание школьников. – 2003. – № 8. – С. 33–36.
5. Релігійна багатоманітність та міжкультурна освіта : посібник для школи / [під ред. Дж. Кіста ; пер. з англ. Н. Юхимович, Т. Дитина]. – Л. : ЗУКЦ, 2008. – 160 с.
6. Смирнов А.Н. Социальный контекст толерантности: постановка проблемы / А.Н. Смирнов // Толерантность и поликультурное общество. – М., 2003. – С. 103–114.

КІСЕНКО О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Щороку виникають нові й масштабні проекти як з упровадження нових підходів до вирішення соціальних проблем з використанням теорій і методів соціальної роботи, так і з підготовки та перепідготовки соціальних працівників. Найбільшу активність виявляють у цьому процесі Міністерство праці й соціальної політики України, а також Державний комітет у справах сім'ї та молоді, значних зусиль до впровадження нової спеціальності докладають Міністерство внутрішніх справ та Міністерство оборони України. Сьогодні жодна розвинута держава не може обійтися без соціальних працівників, які пройшли підготовку у вищих навчальних закладах. Соціальні працівники професійно допомагають усім нужденним вирішувати проблеми, що виникають у їхньому повсякденному житті, насамперед, тим, хто не захищений у соціальному плані (людям похилого віку, інвалідам, дітям, позбавленим нормального сімейного виховання, особам із психічними розладами, алкоголікам, наркоманам, хворим, родинам з “груп ризику”, особам з девіантною поведінкою). Отже, зростає попит на послуги соціальних працівників, який мають задовольнити вищі навчальні заклади України.

У розробку проблеми визначення аспектів професійних особливостей майбутніх соціальних працівників вагомий внесок зробили такі дослідники, науковці та соціальні педагоги-практики: Г. Батищева, В. Бочарова, Ю. Василькова, З. Зайцева, І. Зимня, М. Фірсов, В. Ярська та багато інших. Ми бачимо, що властивий сучасному розвитку цивілізації динамізм, нарощування її культурного потенціалу, мінливість змісту професійної праці соціальних працівників вимагають забезпечити формування фахівця нового типу, здатного не тільки обслуговувати наявні виробничі та соціальні технології, але й бути активним суб'єктом інноваційної діяльності, як у межах своєї держави, так і в умовах євроінтеграції.